Tandvärksträd

Att sätta bort det onda

Tandvärkstall i Österhaninge socken, foto Eva Lagerholm

Södertörns Högskola
B-Uppsats HT 2007
Arkeologi B
Författare:Eva Lagerholm
Handledare:Kerstin Cassel

Innehållsförteckning

1 INLEDNING 3

1.1 SYFTE OCH BEGRÄNSNINGAR 3
1.2 FRÅGESTÄLLNINGAR 4
1.3 METOD 4

2 ATT ”SÄTTA BORT SJUKDOMAR” 4

3 TANDVÄRK FÖRR 4

3.1 TANDVÄRKSTRÄD 7

4 MATERIALBEARBETNING 7

4.1 SAMMANSTÄLLNING FRÅN DIGITALA FORNMINNESSÖK (FMIS) 7
4.2 SAMMANSTÄLLNING AV ENKÄTSVAREN 8

5 DISKUSSION OCH TOLKNINGAR 10

5.1 VAD BETYDER TRÄD FÖR MÄNSKLIGHETEN? 10
5.2 VAD SÄGER DET DIGITALA FORNMINNESSÖK (FMIS) 10
5.3 VAD SÄGER LAGEN 11
5.4 VARFÖR JUST TALL? 11
5.5 TOLKNING AV ENKÄTSVAREN 11
5.6 TANDLÄKARINTERVJU 12

6 FRAMTIDA ARBETEN 12

7 SAMMANFATTNING 13

8 REFERENSER 14

Figur 1.
Bild från Gastekar och väckefuror : träd med historia (2007)

1 Inledning

Då, när det är värst och inget hjälper,
Brister som i jubel trädets knoppar.
Då, när ingen rädsla längre håller,
faller i ett glitter kvistens droppar
glömmer att de skrämdes av det nya
glömmer att de ängslades för färden -
känner en sekund sin största trygghet,
vilar i den tillit
som skapar världen.

Karin Boye

Jag tittar ut genom fönstret och ser några träd som växer på min tomt, under ett träd går en koltrast och petar i jorden och i trädstammen skuttar en ekorre runt och letar efter lite mat. Vi människor är hela tiden omgivna av naturen, träd, stenar vatten i sjöar och åar. Vissa av dessa träd är väldigt mytomspunna och var förr dåtidens ”läkare och tandläkare”

Dana Hagström (2003:1) skriver i sin uppsats ”En sten är en sten, ett träd är ett träd, oarbetade, skapade av moder jord utan hjälp av människan. Men om ett träd har kunnat bota sjukdomar och besuttit magiska krafter är det då fortfarande ett träd ?”
Ja det är ett träd men ett magiskt träd, ett träd människor har hyst skräck för och tillit för, ett träd man kanske inte vågade gå nära, ett träd man absolut inte kunde fälla utan låt det stå tills vinden blåste omkull det.

Fornlämningars innebörd beror en hel del på vad vi och tidigare generationer tillskriver dem, det är det som ger deras kulturminne (Burström1996:104).

Träd har alltid fascinerat mig och det känns självklart för mig att försöka berätta deras historia genom mig själv och andra, så i denna uppsats skall jag belysa tandvärksträd och farhågorna om att dessa träds historia håller på att gå förlorad.

1.1 Syfte och begränsningar

Syftet med denna uppsats är att ta reda på vad dagens människor i olika åldrar vet om just tandvärksträd och hur de behandlas inom kulturmiljövården. Men att intervjua hela Sveriges befolkning skulle vara en omöjlighet, så jag har avgränsat mig till min bekantskapskrets och kretsen runt den. Frågeformuläret, se bilaga 1 som jag har lämnat ut frågar uteslutande om de känner till tandvärksträd och ifall de har sett ett sådant träd i verkligheten. Jag har också ställt frågorna ifall någon i deras omgivning berättat om att ”sätta bort” sjukdomar och ifall de känner till andra sjukdomar än tandvärk som man botade med hjälp av träd, ifall de tycker att det är värt att berätta för eden yngre generationen om dessa träd och ifall träden skall bevaras till eftervärlden.

1.2 Frågeställningar

- Håller historien om tandvärksträd på att gå förlorad?
- Varför använde man just träd för att ”sätta bort” det onda?
- Vilka träd användes som tandvärksträd?
- Hur många tandvärksträd finns med i FMIS

(digitala fornminnesregistret) och hur behandlas de vid inventeringen?

1.3 Metod

Med hjälp av en enkät har jag frågat ett flertal personer om deras relation till tandvärksträd, ifall de har sett ett sådant träd och i så fall var någonstans. Frågor ställdes också ifall de har hört talas om andra sjukdomar som botades med hjälp av träd.

Jag har också intervjuat en tandläkare (Hans Nömm 2007-12-21) angående om han trodde att det skulle hjälpa att peta med en sticka eller en spik i en ond tand.

Jag har också gjort en sökning i det digitala fornminnesregistret (FMIS) för att kontrollera hur många tandvärksträd som är omnämna där.
Litteraturstudier är gjorda inom folkmedicin, etnologi och arkeologi.

2 Att ”sätta bort sjukdomar”

Man satte bort en sjukdom genom att man materiellt och symboliskt överförde sjukdomen från en människa till ett föremål, som inte ansågs inte kunna lida av sjukdomen. Man kunde sätta bort sjukdomar i ett träd, i väggar, i marken, i stenar, i myrstackar, i gravkors, i vatten eller på plats där varken solen eller månen skiner (Tillhagen 1962).

Ofta såg man sjukdomen som en ond ande som flyttat in i kroppen och hade man tur så kunde man locka bort den onda anden till något annat t.ex. när det gällde tandvärk ett tandvärksträd. När man hade tandvärk så petade man på den onda tanden med en trästicka eller på 1800 talet när järnspiken kom så använde man sig av en sådan. Trästickan eller spiken stoppades sedan in i ett träd. Tandvärken botades säkrast ifall man använde sig av nio olika stickor från fruktbärande träd som sedan stoppades in i trädet i ett förborrat hål i trädet och hålet täpptes sedan igen med hjälp av en träplugg (Gunnarsson 1988). Ibland hjälpte det inte med en järnspik vid svårare tandvärk, utan det skulle vara uppemot hela nio stycken spikar (Österman 2001).

3 Tandvärk förr

Man trodde förr att mask åstadkom tandvärken, det var maskarna som borrade sönder tänderna. Denna maskteori fanns redan hos kineserna för 6000 år. Uttrycket ”maskätna” tänder kommer därifrån. Om det inte var ”masken” som orsakade tandvärken så kunde värken vara på trollad, komma från ”ont väder” dvs. orsakas av det osynliga (Tillhagen 1962).

Sjukdomar som vi idag lätt botar med antibiotika var förr en kamp på liv och död. År 1663 fanns i Sverige enbart åtta inhemska läkare och tolv utländska. Dessa läkare bodde i städerna dit det ofta var långt att åka och läkarna var dyra att anlita.

År 1663 bestämdes det genom ett kungligt brev att alla som inte var medicinsk utbildade och ville utöva tandläkarkonst måste bevisa sina färdigheter för Collegium Medicum, dåtidens socialstyrelse. Oftast var det smeder som gjorde detta prov och kunde på det sättet tjänstgöra som tandläkare. Deras tandläkarkonst var att dra ut tanden med påföljden att man kunde få skador på närliggande tänder och käkben (Enström 1995).

Ville man inte få sin tand utdragen så tog man ofta hjälp av en klok gubbe eller gumma som hjälpte en istället. En klok gubbe eller gumma ansågs ha en medfödd begåvning, det kunde vara barn som födds med segerhuva, de kunde ha en kroppslig defekt, ha puckelrygg eller vara född med sex fingrar eller tår. En klok gubbe eller gumma skulle gärna vara född en torsdag eller söndag mellan klockan tolv och ett på natten (Carlsson 2007).

Tandvärk kunde dock förebyggas på många olika sätt bland annat ”Ät en kaka som en mus gnagt på”, ”Klippa naglarna på fredagarna och bränna dessa nagelklipp när värken uppstår” eller varför inte ”Ta på sig vänstra strumpan och skon före den högra” (Tillhagen. 1962).

Fick man ändå tandvärk så kunde den dock botas på många olika sätt (se tabell på sidan 6).

Mest vanligt var det att sätta bort tandvärk i ett träd, där tallen var det mest dominerande trädslaget. Det kanske mest kontroversiella i min synvinkel var väl at räkna bort tandvärken. Man räknade baklänges från siffran 9 till 1 eller från 20 till 1. Genom denna baklänges räkning så minskade talets storlek mer och mer och till slut blev det ”intet och så skulle sjukdomen också bli”.

Figur 2
En klok gubbe spikar in en spik i ett tandvärksträd.
Bilden tagen ur
Gastekar och väckefuror : träd med historia (2007)

Nedan följer en tabell tagen ur Tillhagens (1962) bok *Folklig läkekonst* om olika sätt att bota tandvärk på.

Irrationell bot

Magiska botemetoder

Sätta bort		Eg. Sverige			Sv. Finland			
I träd i allmänhet	159				22			
I al	13				3			
I björk	12				4			
I ek	13				—			
I en	25				3			
I fruktträd	15				1			
I gran	15				1			
I pil	14				2			
I rönn	17				12			
I tall	49				—			
I åskträd	10				14			
I övriga (12 olika)	39	381			6	68		
Där solen ej skiner	12				10			
I virke	36				33			
I vatten	4				—			
I myrstack	2				—			
I djur	18				1			
Under jordfast sten	31	103	484		—	44	112	
Blåsa bort			8		1			
Knyta bort			7		—			
Kasta ut			16		4			
Offra			9		—			
Sända bort			17		2			
Stöpa bort			2		—			
Räkna bort			2		—			
Röka bort			4		1			
Skriva bort, förneka m. m.			11		—			
Läsa bort			125		10			

Magiska botemedel

Botemedel från djur	38				10			
Botemedel från växter	38				2			
Övriga magiska botemedel	87				30			
De klokas bot (ej annars redovisade)	44		207	892	—		60	172

Rationell bot

Blodiglar	24				1			
Glödgad spik i tanden	17				—			
Kemikalier i tanden	44				8			
Tandutdragning	20				—			
Äderlåtning	13				6			
Plåster, pulver	26				1			
Övriga	4			148	—			16
				1 040				188

Figur 3
Tabell tagen ur Tillhagen,(1962) sid 159

3.1 Tandvärksträd

Helst valde man ett grovt gammalt träd som stod på norrsidan av landsvägen, man skulle alltid sända sjukdomarna åt norr enligt gammal folktro (Tillhagen 1995).

Tandvärksträdet var ofta dolt inne i skogen, oftast var det en tall som fick bli tandvärksträd men andra träd kunde också komma i fråga (Danielsson 2002).

Dessa träd som ibland kallades bortsättarträd/tallar utmärkte sig genom sitt utseende eller växtplats (Gunnarsson 1988), de såg lite annorlunda ut, ofta bestående av vrilar och bölder då trodde man att trädet kunde ta emot det onda genom att sätta bort sjukdomar i det.

Om trädet dog så var det ett bevis på att det hade tagit emot sjukdomarna. Att hugga ner ett tandvärksträd var ofta besatt med ond bråd död så det gjorde man helst inte.

Allt det onda som trädet tagit åt sig under alla åren skulle då gå över till den som högg ner trädet. Detta har räddat många träd från att huggas ner (Tillhagen 1962, Löthman 1994:71 Tillhagen 1995, Österman 2001, Carlsson 2007).

Figur 4
Man skall aldrig hugga ner ett tandvärksträd.
Bilden tagen ur " Gastekar och väckefuror : träd med historia (2007)"

4 Materialbearbetning

4.1 Sammanställning från digitala fornminnessök (FMIS)

Alla tandvärksträd har inte "hittats" av inventerarna men det fanns faktiskt fler än jag trodde i det digitala FMIS

Jag använde mig av sökorden tandvärks* i digitala fornminnesregistret sök och fick 65 relevanta träffar. När jag använde mig av tandvärks* så fick jag träffar på både tallar och andra träd, resultat som ej var relevant togs inte med i sammanställningen.

Resultatet finns redovisat i bilaga 2. Där har jag sammanställt i objekt (socken + RAÄ-nummer), län, kommun, lämningstyp, trädslag och egna kommentarer.

Figur 5
Karta över vad tandvärksträden finns registrerade i Sverige.
Kartan är från Google Earth.

4.2 Sammanställning av enkätsvaren

54 personer lämnade in enkäten, utav dem var det 8 stycken som ej var födda i Sverige. Enkätens frågor finns i bilaga 1.
Åldern varierade mellan den yngsta som var 22 år till den äldsta som var 92 år gammal. Minst informanter har jag i åldersspannet 51-60 år och mest i åldern 31-40 år.

	Antal som svarat	Född i Sverige		Känner till tandvärksträd		Hört talas om att ”sätta bort” sjukdomar		Hört talas om andra sjukdomar som man använde träd till	
Ålder		**JA**	**NEJ**	**JA**	**NEJ**	**JA**	**NEJ**	**JA**	**NEJ**
20-30	**8**	8		2	6	1	7	2	6
31-40	**13**	12	1	3	10	1	12		13
41-50	**11**	8	3	6	5	1	10	3	8
51-60	**6**	4	2		6		6	1	5
61-70	**7**	5	2	4	3	2	5	5	2
71-	**9**	9		5	4	6	3	3	6

Figur 6 Tabell över enkätsvaren

I åldern 61-70år och över 70 år kände mer än hälften till tandvärksträd, i åldern 20-40 låg det runt 20 %. I ålderspannet 51-60 år var det inga som kände till tandvärksträd.

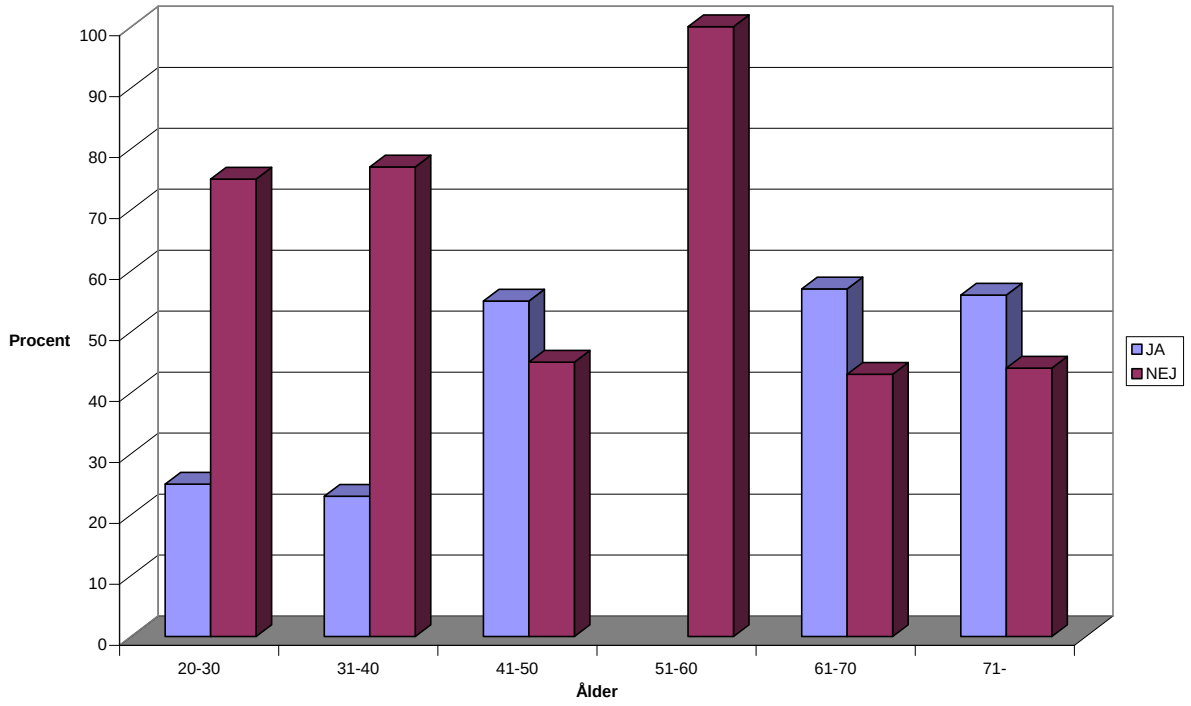

Figur 7
Stapeldiagram över informanter som svarat att de känner till tandvärksträd.

Det var inte många som hört talas om att ”sätta bort” sjukdomar, i åldersintervallet 20-50 år var det enbart 3 stycken och i åldersintervallet över 61 år var det 8 stycken.

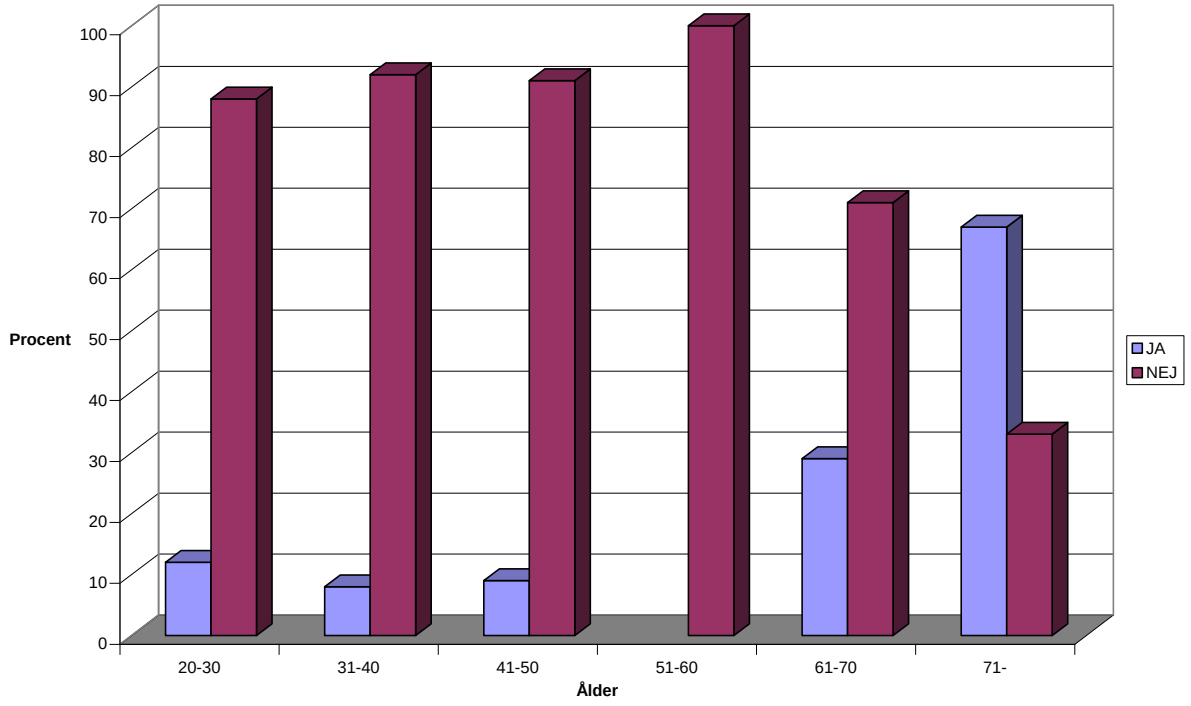

Figur 8
Stapeldiagram över informanter som svarat att de hört talas om att ”sätta bort” sjukdomar

Andra sjukdomar som kunde botas av träd kände enbart några till och det var uteslutande engelska sjukan som informanterna kände till.

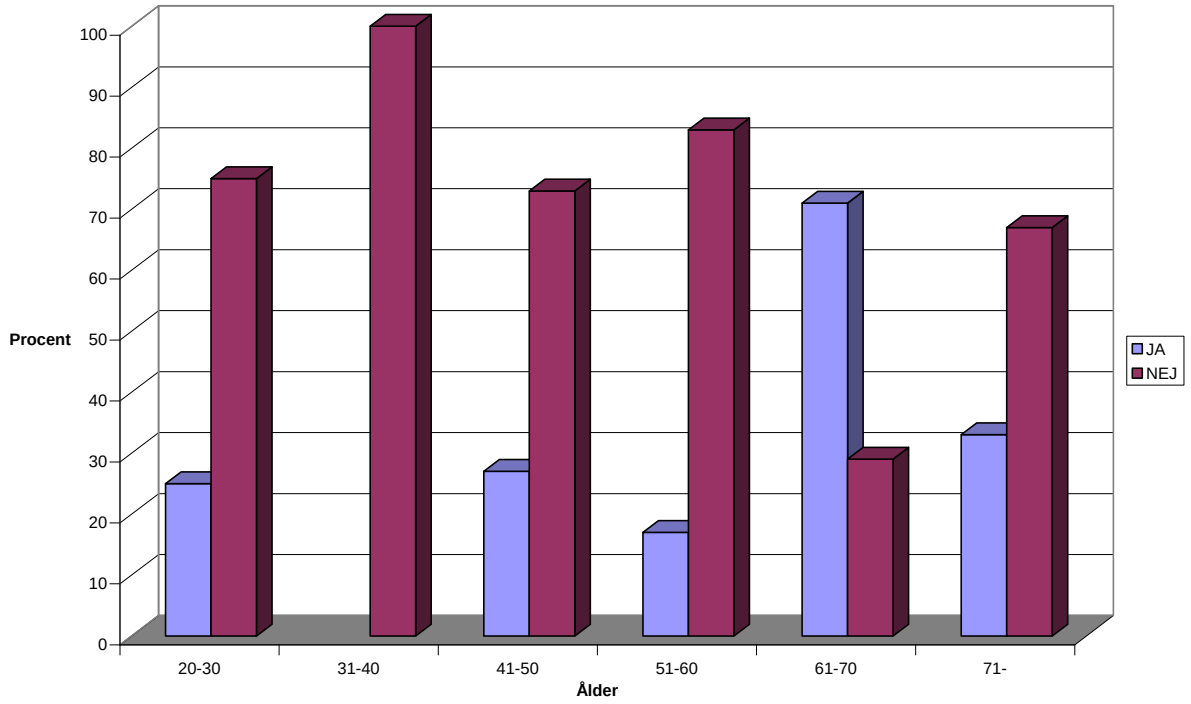

Figur 9
Stapeldiagram över informanter som svarat att de känner till andra sjukdomar som botas av träd,
De sjukdomar som de kände till var uteslutande engelska sjukan.

5 Diskussion och tolkningar

5.1 Vad betyder träd för mänskligheten?

Det bor en ande i varje träd, i varje sten och i varje grässtrå. Våra förfäder dyrkade naturen eftersom den gav dem mat för dagen och virke till hus, stängsel, tallrikar, möbler, vapen, redskap bränsle och mycket, mycket mer. På hällristningsområdet (från bronsåldern) Tanumshede i Bohuslän finns ett träd avbildat (RAÄ-nr:66) där en människa finns i toppen. Denna bild tolkas som om människan dyrkar träden(Österman 2001).

Figur 10
”Människa i gran” Hällristningsmotiv från Tanumshede, plats Stenbacken, RAÄ nr:66

5.2 Vad säger det digitala fornminnessök (FMIS)

Utav de 65 träffarna jag fick när jag sökte på tandvärks* så var 74% av trädslaget tall, utav dessa 65 träd så var 25 stycken borttagna eller nerblåsta.

Lämningstypen som var registrerat i FMIS var 88% ”naturföremål/bildning” med tradition, i dessa fall var det enbart tandvärksträdet som behandlades inom RAÄ numret. Flera av träden hade ett namn i bygden som Susanna, Linna eller Risingegubben. Tre av träden hade en ålder som översteg 250 år enligt byns sägner.

Troligtvis så finns det många mer träd runt omkring oss som används som tandvärksträd eller bortsättarträd men eftersom ingen riktigt kommer ihåg vad som skedde på slutet av 1800-talet och början av 1900-talet så har dessa träd fallit i glömska. Dessa träd var nog över 50 år innan de började användas som bortsättarträd och är i dag närmare 200 år gamla och därmed är risken mycket stor att de är murkna och har eventuellt avverkas eller blåst omkull.

Som synes i bilaga 2 som är en sammanställning av alla tandvärksträd som finns registrerade så har socknen Malexander 5 stycken tandvärksträd, 4 av dessa har samma inventerare inventerat. I Ludvika kommun (Grangärde. Ludvika och Safsnäs socken) finns 5 stycken registrerade träd och det är 2 olika inventerade som inventerat dessa. Troligtvis är inte tandvärksträd mer frekvent i Malexander socken eller Ludvika kommun än på andra ställen i Sverige, allt beror på intresset hos den som inventerar, vissa kanske är mycket intresserade av gamla folkminnen och frågar ortsbefolkningen ordentligt, vissa kanske enbart bryr sig om mer ”stora och bestående” fornlämningar.

5.3 Vad säger lagen

Lag (1988:950) om kulturminnen m.m. säger i kapitel 2 ”Fornminnen” följande:

> 1§ Fasta fornlämningar är skyddade enligt denna lag. Fasta fornlämningar är följande lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna /……./ Fasta fornlämningar är också naturbildningar till vilka ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna liksom lämningar efter äldre folklig kult.

En fornlämning är en fornlämning i praktiken först när det blivit R-märkt, dvs. när den har blivit registrerat hos fornminnesregistret. Innan kan fornlämningen lika gärna vara en kulturlämning och är då enligt Dana Hagström (2004:8) ingenting alls.

Det gäller att de som inventerar områdena också bryr sig om dessa träd, stenar eller andra natur föremål som har ett historiskt minne och ser till att de får ett RAÄ-nummer.

5.4 Varför just tall?

Sammanställningen av tandvärksträden som finns i FMIS visar att det övervägande trädslaget är tall. Tallen är det näst vanligaste trädslaget i Sverige efter granen. Tall heter på latin Pinus Silvestris, ordet tall är ett fornnordisk namn, tall kommer från tel eller tolna som betyder lyfta eller resa sig. Pinus i det latinska namnet kommer från ordet pitu som betyder kåda eller harts (Gunnarsson 1988, Danielsson 2002).

Tallar har ansetts heliga eftersom de är gröna året om och klarar livhanken på det mest utsatta platserna. Alla trädslag har kanske använts till tandvärksträd men eftersom tallen kan bli mycket gammal så är det de träd som vi kan se idag som bär vittnesmål om tandvärks bortsättning.(Carlsson 2007).

Den äldsta tallen som är säkert daterad fälldes i Svärdsjö 1912 och var 654 år gammalt (Österman 2001). I Muddus nationalpark sägs det finnas en tall som är mer än 725 år gammal (Danielsson 2002).

5.5 Tolkning av enkätsvaren

Jag har inte fått in tillräckligt med svar för att utfallet skall visa sig vara statistiskt säkerhetsställt men de svar jag har fått in visar en tydlig tendens. I de lägre åldrarna är utfallet att ca 20 % känner till tandvärksträd, över ålder 61 år är det mer än 50 % som känner till träden. Underligt nog så är det inga som känner till tandvärksträd i åldern 51-60 år, men där har jag också det lägsta antalet informanter (enbart 6 stycken varav 2 stycken inte är födda i Sverige). Det var 14 stycken informanter totalt som sa att de hört talas om andra sjukdomar man kunde bota med hjälp av träd men enbart 11 stycken som hört talas om att ”sätta bort” sjukdomar. Denna sifferdifferens kanske beror på att vissa av informanterna hade hört talas om att ”sätta bort” sjukdomar medan de inte kände till andra sjukdomar som kunde botas av träd än just tandvärk. Några av informanterna kände till tandvärksträd men visste inte att man ”satte bort” sjukdomen i trädet.

Utav de som svarat att de inte är födda i Sverige kände ingen till tandvärksträd. Vid frågan om de kände till andra sjukdomar som man använt träd till svarade de flesta engelska sjukan, dvs. där man använde sig av en klyka i trädet och drog barnet genom den. Alla informanter tyckte att man skulle bevara historien angående tandvärksträd till de yngre generationerna. De som kände till tandvärksträd kände också till historien om vad som händer ifall man hugger ner trädet, dvs. allt det onda som trädet har tagit upp går över till den som huggit ner trädet.

Det trädet som de flesta informanterna hade sett var tandvärksträdet som ligger i Österhaninge socken, korsningen Nynäsvägen och Österhaningevägen.

Trädet som finns i Österhaninge socken håller på att gå en sakta död till mötes, toppen är av och flera grenar håller på att dö. Trädet har blivit fridlyst, men av vem? Trädet finns inte med i det digitala FMIS som fornlämning.

”Skylt som visar att tallen är fridlyst”

Figur11.
Tandvärksträd i Österhaninge socken, foto:Eva Lagerholm(2007).

En av informanterna tyckte att man skulle göra ett dataspel till dagens ungdomar om folkminnen, kanske ett sätt att föra in historien i deras värld? En informant sa sig ha sett ett tandvärksträd på skansen och det stämmer att de har ett träd där som har spelat en roll som tandvärkstall år 2004-2005 när skansen hade projektet ” Alla tiders hälsa- bot och läkekonst i folktro och vetenskap”(Johansson, muntligt,2008).

En av orsakerna till att jag tror att historien om folkminnen håller på att gå förlorad är att vi sitter inte ner och pratar med varandra nu för tiden. Vi chattar över datorn, skickar mail till varandra och skyndar snabbt vidare till nästa ”måste uppgift” Vi tror oss inte ha tid att prata med den äldre generationen längre och med den generationen dör alla folkminnen. Det är våra far och morföräldrar som än så länge har vissa minnen kvar sedan de själva var små eller minnen efter vad deras föräldrar har berättat för dem. Snart är deras tid endast ett minne blott och kanske också alla historier om kloka gubbar, gummor och tandvärksträd.

5.6 Tandläkarintervju

Jag frågade tandläkare Hans Nömm (2007-12-21) ifall han trodde att det skulle ha hjälpt att peta med en trä sticka eller spik i den onda tanden som man gjorde förr? Han sa att vid svåra akuta åkommor så görs ofta idag ett dränage runt tanden för att bland annat var skall kunna komma ut, efter denna behandling sätter man in antibiotika och gör lagningen, utdragningen eller en eventuell rotfyllning av tanden. Han sa att gör man ett dränage vid tanden så kommer värken att försvinna på ett tag och ifall dränaget är öppet hela tiden så kan värken vara borta upp mot flera år.

6 Framtida arbeten

Under uppsatsens gång dök vissa nya frågeställningar upp, dessa behandlas inte i denna uppsats men kanske i nästa.

- Finns bortsättar träd i andra länder?
- Varför blir vissa träd fridlysta men de får inget RAÄ-nummer?
- Hur arbetar inventeraren, frågar de ortsbefolkningen specifikt om naturlämningar eller fokuserar depå de traditionella fornlämningarna?
- Vad får dagens ungdomar veta om ”folkminnen” inom skolans väggar?

7 Sammanfattning

I det digitala FMIS finns 65 stycken tandvärksträd registrerade utav dessa är det 74% som är utav trädslaget tall. Tallen har använts som tandvärksträd eftersom det kan bli ett mycket gammalt träd och trädet anses lite magiskt eftersom det är grönt året om.
Om träden har blivit behandlade i FMIS eller inte beror nog uteslutande på vem som har varit inventerare i området och på vad inventeraren har haft för intresse av gamla folkminnen.

Vi enkätundersökningen fick jag in 54 stycken svar med åldersfördelningen 22-92 år.

I de lägre åldrarna är utfallet att ca 20 % känner till tandvärksträd, över ålder 61 år är det mer än 50 % som känner till träden. Underligt nog så är det inga som känner till tandvärksträd i åldern 51-60 år, men där har jag också det lägsta antalet informanter (enbart 6 stycken varav 2 stycken är inte födda i Sverige).

Vid frågan om de kände till andra sjukdomar som man använt träd till svarade de flesta engelska sjukan, dvs. där man använde sig av en klyka i trädet och drog barnet genom den. Alla informanter tyckte att man skulle bevara historien till de yngre generationerna, en hade på förslag att man skulle göra ett dataspel om folkminnen.

De som kände till tandvärksträd kände också till historien om vad som händer ifall man hugger ner trädet, dvs. allt det onda som trädet har tagit upp går över till den som huggit ner trädet.
Det trädet som de flesta informanterna hade sett var tandvärksträdet som ligger i Österhaninge socken, korsningen Nynäsvägen och Österhaningevägen, detta träd är tyvärr ej registrerat i FMIS men någon har fridlyst trädet.

Håller historien om gamla folkminnen och framför allt tandvärksträd att försvinna?
Jag hoppas inte det, under 2007 har jag sett 2 stycken nya böcker kommit ut angående detta ämne, en bok är ***Gastekar och väckefuror : träd med historia*** som berättar en massa träds historia och en annan bok är ***Folkminnen*** av Bengt af Klintberg som tar upp berättelser från forna tider.

Skall man förstå sin framtid så måste man kunna sin historia!

8 Referenser

Burström, M.(1997).Mångtydiga fornlämningar.I *Fornlämningar och folkminnen* Riksantikvarieämbetet. Stockholm, sid 104

Carlsson, Å., Forshed, N., Larsson, E. (2007). *Gastekar och väckefuror : träd med historia* Vårgårda: Arnica

Danielson, J. & Lisicka, L. (2002). *Träd i marker och myter* Stockholm: Svenska förl.

Enström,I-C. (1995). Lång väg till smärtfri tandvård, *Populär historia*, nr 5, http://www.popularhistoria.se/o.o.i.s?id=43&vid=168 (2008-01-05)

FMIS, http://www.kms.raa.se/cocoon/fmis-public/search.html (2007-12-11)

Gunnarsson, A., Gunnarsson, L. (1988). *Träden och människan* Stockholm: Rabén & Sjögren

Hagströms.D (2003). Lämningar med folkloristiska traditioner. Otryckt C-uppsats. Södertörns Högskola

Hagström, D (2004). Värt att bevara, En studie kring kulturbegreppen i skogsmiljö. Otryckt B-uppsats Södertörns Högskola.

Johansson,A.mail 2008-01-09

Lag 1988:950 om kulturminnen m.m,(2007) RAÄ, Stockholm www.notisum.se/rnp/sls/lag/1988050.HTM (2007-12-11)

Löthman,L&Schön,E (1994).Offerplatser och folktro I: *Sveriges nationalatlas Kulturminnen och kulturmiljövård*.Bra Böcker Stockholm, sid 71

Nömm, H. muntligt 2007-12-21

Tillhagen, C. (1962). *Folklig läkekonst* Stockholm: LT

Tillhagen, C. (1995). *Skogarna och träden : naturvård i gångna tider* Stockholm: Carlsson

Österman, P. (2001). *Svenska jätteträd och deras mytologiska historia* Tomelilla: Artbooks

Enkät-Frågeformulär

Inom gammal folkmedicin användes träd förr för att "sätta bort" sjukdomar. Man kunde se sjukdomen som en ond ande som flyttat in i människan och denna ande kunde överföras till ett träd. Tandvärk kurerades bland annat på detta sätt. Man petade på den onda tanden med en sticka eller spik och satte in stickan, spiken i ett träd-**ett tandvärksträd.** På detta sätt överförde man det onda till trädet och hoppades på att man själv blev frisk.

Visste du om att det fanns tandvärksträd?_____

Har du sett något sådant träd själv?_____

Om JA var någon stans?_____

Har någon i din omgivning berättat om att "sätta bort" sjukdomar._____

Har du hört talas om andra sjukdomar som man botade med hjälp av träd_____

Tycker du att det är värt att berätta för den yngre generationen om dessa träd?_____

Skall träden bevaras till eftervärlden?_____

Vad tror du händer ifall man hugger ner träden?_____

Ålder_____

Är du född och uppvuxen i Sverige_____

Objekt	Län	Landskap	Kommun	Lämningstyp	Trädslag	Kommentar
Almunge 158:1	Uppsala	Uppland	Uppsala	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Arboga stad 81	Västmanland	Västmanland	Arboga	Avrättningsplats	Tall	Galgbacke
Asby 86:1	Östergötland	Östergötlan	Ydre	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Blåste ner 1974 eller 1975
Bäckseda 74:1	Jönköping	Småland	Vetlanda	Naturföremål/-bildning med tradition	Enbuske	Blåste ner januari 2007
Enslöv 23:1	Halland	Halland	Halmstad	Naturföremål/-bildning med tradition	Bok	Nerblåst
Enslöv 232:1	Halland	Halland	Halmstad	Naturföremål/-bildning med tradition	Alm	
Ervalla 49:1	Örebro	Västmanland	Örebro	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Mycket murken
Floda 151:1	Dalarna	Dalarna	Gagnef	Naturföremål/-bildning med tradition	Björk	
Forshaga 4:1	Värmland	Värmland	Forshaga	Hembygdsgård	Tall	Flyttad från södra Ed,200 år gammal
Glava 104:1	Värmland	Värmland	Arvika	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Grangärde 3:1	Dalarna	Dalarna	Ludvika	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Gryt 102:1	Östergötland	Östergötland	Valdemarsvik	Naturföremål/-bildning med tradition	Lind	Heter ”Linna”
Götlunda 225:1	Västmanland	Närke	Arboga	Plats med tradition	Tall	Mokeltallen, härstammar från 1700talet
Haraker 3:1	Västmanland	Västmanland	Västerås	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Finns berättelse från 1865 om tallen, tallen är numera död.
Hedemora 154:1	Dalarna	Dalarna	Hedemora	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Hjulsjö 61:1	Örebro	Närke	Hällefors	Naturföremål/-bildning med tradition	Gran	Kallades ”Susanna” är numera borttagen.
Hjälmseryd 83:1	Jönköping	Småland	Sävsjö	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Sågades ner i början av 1960 talet.
Kinnared 90:1	Halland	Halland	Hylte	Naturföremål/-bildning med tradition	Rönn	Rönnen är död och borta
Leksand 167:2	Dalarna	Dalarna	Leksand	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Leksand 808:1	Dalarna	Dalarna	Leksand	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Död tall med avsågad krona
Lerbäck 110:1	Örebro	Närke	Askersund	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Benämnd Bunka tall
Liden 312:1	Västernorrland	Medelpad	Sundsvall	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Initialerna EL är inristad i tallen

Objekt	Län	Landskap	Kommun	Lämningstyp	Trädslag	Kommentar
Ljusnarsberg 71:1	Örebro	Närke	Ljusnarsberg	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Tallen är död och full av myror.
Ljusnarsberg 649:1	Örebro	Närke	Ljusnarsberg	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Ludvika 20:1	Dalarna	Dalarna	Ludvika	Naturföremål/-bildning med tradition	Gran?	
Ludvika 35:1	Dalarna	Dalarna	Ludvika	Naturföremål/-bildning med tradition	Gran	Bortagen
Ludvika 46:1	Dalarna	Dalarna	Ludvika	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Bortagen
Malexander 40:1	Östergötland	Östergötland	Boxholm	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Malexander 133:1	Östergötland	Östergötland	Boxholm	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Enligt uppgift 385 år
Malexander 140:1	Östergötland	Östergötland	Boxholm	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Sågades ner på 1940 talet
Malexander 146:1	Östergötland	Östergötland	Boxholm	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Blåste ner 1979-80
Malexander 153:1	Östergötland	Östergötland	Boxholm	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Medåker 92:1	Västmanland	Västmanland	Arboga	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Morkarla 528	Uppsala	Uppland	Östhammar	Naturföremål/-bildning med tradition	Asp	Kallades Risingegubben,idag bortagen
Möklinta 27:1	Västmanland	Västmanland	Sala	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Fridlyst
Möklinta 126:1	Västmanland	Västmanland	Sala	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Uppmurken
Nora 674	Örebro	Västmanland	Nora	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Norrby 12:1	Västmanland	Uppland	Sala	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Bortagen på 1990 talet
Norrbärke 63:1	Dalarna	Dalarna	Smedjebacken	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Norrbärke 67:1	Dalarna	Dalarna	Smedjebacken	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Bortagen
Nydala 76:1	Jönköping	Småland	Värnamo	Naturföremål/-bildning med tradition	En	
Nås 11:1	Dalarna	Dalarna	Vansbro	Naturföremål/-bildning med tradition	Gran	Älvor har setts dansa runt trädet
Ore 172:1	Dalarna	Dalarna	Rättvik	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Tandvärkshål eller hackspettshål?
Råda 91:2	Västra Götaland	Västergötland	Lidköping	Naturföremål/-bildning med tradition	En	Bortagen

Objekt	Län	Landskap	Kommun	Lämningstyp	Trädslag	Kommentar
Simtuna 366:1	Uppsala	Uppland	Enköping	Fyndplats	Rönn	Bortagen på 1980 talet
Simtuna 377:1	Uppsala	Uppland	Enköping	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Benämns Kajsas tall, numera borttagen
Skagershult 61:1	Örebro	Närke	Laxå	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Föll i en storm1991-02-23.
Säfsnäs 65:1	Dalarna	Dalarna	Ludvika	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Med inristningar
Torpa 178:1	Västmanland	Södermanland	Kungsör	Naturföremål/-bildning med tradition	En	Bortagen efter 1960
Trehörna 11:1	Östergötland	Östergötland	Ödeshög	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Tuna 24:1	Södermanland	Södermanland	Nyköping	Hög	Tall	
Tärna 1:1	Västmanland	Uppland	Sala	Naturföremål/-bildning med tradition	Gran	Bortagen
Tärna 1:2	Västmanland	Uppland	Sala	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Bortagen
Undenäs 20:1	Västra Götaland	Västergötland	Karlsborg	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Död och barkfallen
Undenäs 127:1	Västra Götaland	Västergötland	Karlsborg	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Varv 51:1	Östergötland	Östergötland	Motala	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Viby 245:1	Örebro	Närke	Laxå	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Ålder upp mot 250 år
Vika 17:1	Dalarna	Dalarna	Falun	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	Fridlyst
Visnum 83:1	Värmland	Värmland	Kristinehamn	Plats med tradition	Tall	
Värö 106:1	Halland	Halland	Varberg	Naturföremål/-bildning med tradition	Hagtornsbuske	
Väse 285:1	Värmland	Värmland	Karlstad	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Västerfärnebo 36:1	Västmanland	Västmanland	Sala	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Västra Harg 120:1	Östergötland	Östergötland	Mjölby	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Åsbo 186:1	Östergötland	Östergötland	Boxholm	Naturföremål/-bildning med tradition	Tall	
Östuna 33:1	Uppsala	Uppland	Knivsta	Gravfält	Tall	Borttagen